TAD, C.38/S. 65, 2019, 395-412

MÜMTAZ SOYSAL VE KEMALİZM: 1960'LI YILLARDA BİTMEMİŞ BİR SENFONİYİ TAMAMLAMA GİRİŞİMİ

MÜMTAZ SOYSAL AND KEMALISM: AN ATTEMPT TO COMPLETE AN UNFINISHED SYMPHONY IN THE 1960'S

Lemi ATALAY*

Makale Bilgisi
Başvuru : 4 Eylül 2018
Kabul : 4 Şubat 2019

Article Info
Received : September 4, 2018
Accepted : February 4, 2019

Özet

Türk siyasal hayatını şekillendiren ideolojilerin başında gelen Kemalizm, sadece olumlanması/olumsuzlanması açısından değil, esnek yapısının da katkısıyla başka ideolojilerle eklemlenmesi açısından da sıklıkla tartışılagelmiştir. Sosyalizmle eklemlenmesi sonucu ortaya çıkan sol-Kemalizm anlayışı da özellikle 1960'lı yıllarda Türk düşünce hayatında önemli bir konumda olmuştur. Sol-Kemalizm anlayışının o dönemdeki önemli temsilcilerinden olan Mümtaz Soysal'ın görüşleri ise beraber hareket ettiği isimlerden belirli açılardan farklılaşmıştır. Bu çalışmada Mümtaz Soysal'ın sol-Kemalizm yorumu ve bu anlayış içerisindeki görece özgün konumu çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çözümleme için başta Yön dergisinde yayımladığı yazılar olmak üzere, Mümtaz Soysal'ın o dönem içerisinde yazdığı kitaplar ve diğer makaleler incelenmiş ve Soysal'ın fikirleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucu Mümtaz Soysal'ın Kemalizm-sosyalizm yakınlaşmasında, 1960'lı yıllarda beraber hareket ettiği diğer isimlere nazaran sosyalizme daha ağırlık verdiği, Kemalizm'i geliştirerek sosyalizme ulaşmaya çalıştığı; ancak 1980'lı yıllardan sonra bu görüşünden uzaklaşarak Kemalizm'e daha yaklaştığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kemalizm, Sosyalizm, Yön Dergisi, Yeni Devletçilik, Halkçılık.*

* *Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, latalay@ankara.edu.tr.*

Abstract

Kemalism, one of the leading ideologies shaping the Turkish political life, has been frequently discussed not only in terms of affirmation/negation, but also in its articulation with other ideologies as a result of its flexible structure. The concept of left-Kemalism, which emerged as a result of its articulation with socialism, constituted an important position in the Turkish thought life, especially in the 1960s. The views of Mümtaz Soysal, one of the important representatives of the left-Kemalism movement at that time, differed in some respects from the names which they acted together. In this study, the interpretation of Mümtaz Soysal's left-Kemalism and his relatively unique position within this understanding were tried to be solved. For this analysis, books and articles written by Mümtaz Soysal during that period were examined, especially those written in Yön journal and Soysal's ideas were tried to be analyzed. As a result of this analyses, it has been understood that Mümtaz Soysal emphasized socialism more in the Kemalism-socialism convergency, compared to the other names he has acted with, in the 1960s and he tried to reach socialism by improving Kemalism. However, it is also seen that after the 1980's, Soysal has shifted his views and he became closer to Kemalism.

Keywords: *Kemalism, Socialism, Yön Journal, New Statism, Populism.*

Giriş

Gerek akademik çalışmaları, gerekse de yazıp çizdikleriyle Türk düşünce hayatında önemli bir yer tutan Mümtaz Soysal[1], sol Kemalizm olarak sınıflandırılabilecek bir dünya görüşünü benimsemiş bir aydındır. Özellikle 1960'lı yılların entelektüel ve düşünsel tartışmalarında belirleyici bir konumda yer alan Yön dergisinin[2] başyazarlarından biri olan Mümtaz Soysal'ın düşünsel görüşleri 1960'lı yıllarda Kemalizm'in belirli bir yöne doğru evrilmesine de katkı sağlamıştır. Kemalizm'in özellikle halkçılık, devletçilik ve devrimcilik ilkeleri üzerine yoğunlaşan ve bunları sosyalist bir içerikle yorumlayan Mümtaz Soysal, bu sol Kemalizm girişimiyle Atatürk devriminin kaldığı noktadan daha ileri bir noktaya taşınacağını düşünmüştür. Yön dergisindeki birçok yazar da Soysal'ın bu görüşlerini paylaşmıştır. Ancak

---

[1] 1929 yılında Zonguldak'ta doğan Mümtaz Soysal, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Aynı fakültede akademisyen olarak çalışıp, dekanlık görevi de yapmıştır. Sosyalist Kültür Derneği (1962) ve Yön (1961-1967) dergisinin kurucularındandır. TBMM'de 19. ve 20. dönem milletvekilliği yapıp, 1994 yılında Dışişleri Bakanlığı görevinde de bulunmuştur. 2002 yılında Bağımsız Cumhuriyet Partisi'ni kurup, partinin Genel Başkanlığını yürütmüştür. Bkz. "Mümtaz Soysal'ın Yaşamöyküsü" *Mümtaz Soysal'a Armağan*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s. 3-5.

[2] Kurtuluş Kayalı, "Kalkınmada Bir Strateji Arayışı: Yön Hareketi", *Tarih ve Toplum*, Cilt: 9, Sayı:51, Mart 1988, s. 61.

1960'lı yılların ortasından itibaren Soysal, Yön dergisinden uzaklaşmaya başlamıştır. Mümtaz Soysal'ın Kemalizm algısının da belirli ölçüde etkilediği bu ayrılık, Soysal'ın görece özgün bir konumlanışa sahip olmasını sağlamıştır. Bu nedenle Mümtaz Soysal'ın düşünceleri, sol Kemalizm tartışmaları bağlamında incelenmeye değerdir. Soysal sadece 1960'lı yıllarda değil, ilerleyen dönemlerde de fikirleriyle Türk düşünce hayatını etkilese de, bu çalışmada daha çok 1960'lı yıllardaki görüşlerine odaklanılarak hem Yön hareketinin yeni bir Kemalizm yaratma çabaları, hem de Soysal'ın bu çabalar karşısındaki bahsedilen özgün konumlanışı üstünde durulmak istenmiştir. Çalışmada bu inceleme yapılırken öncelikle Kemalist ideolojinin unsurlarına ve özelliklerine kısaca değinilerek tartışmanın sağlam bir temele oturtulması sağlanacak, ardından Mümtaz Soysal'ın daha çok Yön dergisindeki yazılarından yararlanılarak, 1960'lı yıllarda benimsediği görüşleri açıklanacak, daha sonra ise bu görüşlerin yardımıyla Soysal'ın Kemalizm ile olan ilişkisi ve konumlanışı analiz edilmeye çalışılacaktır.

1) Kemalizm'in Temel Özellikleri ve Mümtaz Soysal'ın Buna Yaklaşımı

İdeolojiler genel olarak, toplumların ya da toplumsal grupların ihtiyaçlarına yanıt veren, tutarlı ve bütüncül düşünce sistemleridir.[3] İdeolojiler, değer yargıları katı, teorik boyutları sistematik şekilde işlenmiş, doktriner tarzda olabileceği gibi, bazen de eyleme daha yakın, sınırları keskinleşmemiş ve yumuşak bir biçimde de olabilmektedir.[4] Şerif Mardin'e göre sert ideolojiler temel teorik eserlere dayanan, içeriği kuvvetli bir yapıdayken, yumuşak ideolojiler ise fikirlerden daha çok vaziyet alışların ön plana çıktığı bir tarzdadır.[5] Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Türkiye'de gerçekleştirilen çeşitli reformların karşılığı olan Türk devriminin ideolojisi Kemalizm de, 1930'lı yıllarda Türk toplumunun ihtiyaçlarına yanıt vermeye çalışan, katı özellikler içermeyen, eylemsel yanı teorik yanına ağır basan yumuşak bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Tarih boyunca görülmüş en önemli devrimlerin başında gelen Fransız ve Rus devrimlerinin aksine Türk devrimi, önceden fikirsel altyapısı hazırlanmış, planlı bir hareket olarak oluşmamıştır. Fikirsel altyapısının sınırlı olması, Türk devriminin

---

[3] Ahmet Taner Kışlalı, *Siyasal Sistemler-Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, İmge Kitabevi, Ankara 2003, s. 84.

[4] Temuçin Faik Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s. 3.

[5] Şerif Mardin, *Din ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 14.

ideolojisinin de sonradan oluşmasına yol açmıştır.[6] Teorinin, pratikten sonra ortaya çıkması, ideolojinin içeriğine de yansıyacak ve ideolojinin doktrinden ziyade eylemsel yanı kuvvetli olan pragmatik bir boyuta sahip olmasını sağlayacaktır. Bu tercihte Atatürk'ün doktrinlere karşı mesafeli tutumunun da etkisi büyüktür.[7]

Kemalist ideoloji doktrinlere karşı mesafeli olsa da, belirli temel ilkelerden oluşmaktadır. Bu ilkeler Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1931 ve 1935 kongrelerinde şekillendirilmiş ve parti programlarında yerini almıştır. 6 ilke olarak da bilinen cumhuriyetçilik, halkçılık, milliyetçilik, laiklik, devletçilik ve inkılâpçılık; Kemalizm'in özünü oluşturan temel ilkeler olup, parti programlarında çok ayrıntıya girilmeden, ana hatlarıyla açıklanmıştır. 1935 parti programında bu ilkelerin karşılığı olarak Kamâlizm ifadesi kullanılmış ve ideolojinin adı resmen konmuştur.[8] Bahsedilen her iki programın giriş bölümünde yer alan açıklamalarla Kemalizm'in soyut bir doktrin olmaktan ziyade, gerçek hayattaki gelişmelerin yol göstermesi ile oluşan pragmatik özelliğine vurgu yapılmış ve toplumsal yaşamı geleceği de içine alarak tasarlayan bir ideoloji olduğuna dikkat çekilmiştir.[9] Parti programında yer alan ilkelerin genel bir değerlendirilmesi yapıldığında ise Kemalizm'in laik, ulus devlet yapısını öngören, halk yararı ve milli iradeyi esas kılan, dayanışmacı yapısıyla birleştirici ve bütünleştirici özellikleri içerisinde barındıran, sürekli devrimcilik anlayışıyla da çağdaşlaşmayı amaçlayan bir ideoloji olduğunu belirtebilmek mümkündür.[10]

Kemalizm'in teorik yanından ziyade pragmatik yanı ağır basan bir yumuşak ideoloji olma hususiyeti, aslında çağdaşlaşmanın inkılâbın temel hedefi olarak konulmasıyla ve *"donup, kalmayıp"*, sürekli günceli yakalama amaçlarıyla da yakından ilişkilidir. Bu anlayış, Kemalizm'in kendini yeniye uyum sağlayabilme potansiyelini beraberinde getirse de, aynı zamanda bir çok farklı fikirsel yaklaşımın da Kemalizm olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu farklı yorumlanış, Kemalist ideolojinin ortaya çıktığı 1930'lardan başlayıp

---

6 Suna Kili, *Atatürk Devrimi-Bir Çağdaşlaşma Modeli*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 176.

7 Ertan, *a.g.e.* , s. 7.

8 *CHF 1931 Nizamnamesi ve Programı*, TBMM Matbaası, Ankara 1931 ve *CHP 1935 Programı*, Ulus Basımevi, Ankara 1935.

9 Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt 3- Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku,* İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 21-22.

10 Lemi Atalay, "Kemalizm ve Halkçılık", *ODTÜ Atatürkçü Düşünce Topluluğu düşün Dergisi,* Sayı:19, Yaz 2006, s. 11.

günümüze kadar süregelmektedir. Bu farklılıkların çoğu, Atatürk mitinin toplum üzerindeki geniş kabul görülürlüğünden yararlanıp kendi meşruluklarını sağlama gereksinmesinden doğsa da, Kemalizm'in doktriner olmayan içeriği de bu duruma elverişli bir ortamı hazırlamıştır. Dolayısıyla ne 1930'larda, ne 1960'larda, ne de günümüzde tek bir Kemalizm'in varlığından söz edebilmek mümkün değildir.[11] İşte böylesine bir olgu, 1960'larda hem Mümtaz Soysal'ın, hem de Yön hareketinin farklı bir Kemalizm algısı ortaya koymasına imkan vermiştir.

Mümtaz Soysal, Kemalizm'in söz konusu bu esnek ve yenilenebilir yapısının bizzat farkındaydı. Görüşlerini oluştururken bunun bilinciyle hareket etmekte ve bunu ifade etmekteydi. Atatürkçülük ile ilgili olarak Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde düzenlenen bir konferansta milliyetçilik ilkesini açıklarken, bu ilkenin Atatürk'ün zamanında çok farklı anlamlar içerdiğini ve belirli kalıplara sığmadığını dile getirerek, Kemalizm'in bu esnek yönüne vurgu yapmaktaydı.[12] Yine aynı konferansta, halkçılıktan sonra en önemli ilke olarak gördüğü devrimciliği, yıkıcılıktan ziyade yapıcı bir sürekli devrimcilik olarak görmek gerektiğini; Atatürk'ün de kendi döneminde çok farklı yöntemlerle çağdaşlaşma hedefine ulaşmaya çalıştığını, bu nedenle çağdaşlaşma hedefi güdüldüğü sürece, farklı yöntemlere başvurmanın Atatürkçülüğe ihanet olarak sayılmaması gerektiğini belirtirken[13], hem Kemalizm'in esnek ve yenilenebilir özelliğine dikkat çekmekte, hem de kendisinin Kemalizm'i farklı yorumlayışını bir anlamda meşrulaştırmaktaydı. Dolayısıyla Soysal, Kemalizm'in esnek ve yenilenebilir özelliğinin farkındalığıyla hareket edip, Kemalizm'i sadece 1930'lar, yani Atatürk dönemindeki içeriğiyle sınırlandırmayıp, devrimcilik ilkesinin gereği olarak onu kaldığı noktanın daha ilerisine taşımayı, kendi deyimiyle *"Atatürkçülüğün bitmemiş senfonisini tamamlamayı"*[14] amaçlamaktaydı. Bu yaklaşımın sonucu olarak Kemalizm'in ilkeleri 1930'lardaki şekliyle değil, 1960'ların koşullarına uygun ve de geliştirilmiş haliyle yorumlanmalıydı ki gerek Yön bildirisinde, gerekse Yön dergisindeki yazılarında Soysal bunun örneklerini sunmuştur.

---

[11] Lemi Atalay, *Atatürk Dönemi Düşünürlerinin Gözüyle Kemalizm ve Türk İnkılabı*, *(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),* Ankara Üniversitesi, Ankara 2014, s. 204.

[12] *Vatan*, 04.12.1961, s. 4.

[13] *Vatan,* 05.12.1961, s. 4.

[14] Mümtaz Soysal, "Atatürk'ten Sonraki İnönü", *Yön*, Sayı 48, 14 Kasım 1962, s. 3.

2) Mümtaz Soysal'ın Temel Görüşleri

1960'ların düşünce hayatına ismi gibi yön veren Yön dergisi, 20 Aralık 1961 tarihinde bir bildiri ile yayın hayatına başlamıştı.[15] Yön bildirisini ağırlıklı olarak hazırlayan da Mümtaz Soysal'dır. Soysal'ın "Demokratik İktisadi Planlama İçin Siyasi Mekanizma" başlıklı doktora tezindeki görüşleri bildiri için esas alınmış ve buradaki görüşler Doğan Avcıoğlu ile tekrardan gözden geçirilerek, bildiri kaleme alınmıştır.[16] Yön dergisine ismini önerenin de Mümtaz Soysal olduğu düşünülürse, Soysal'ın dergi içerisindeki kritik konumu daha iyi anlaşılabilir.[17] Yön bildirisindeki temel görüşler özetlenecek olursa, Atatürk devrimlerinin amacı olan çağdaş uygarlık seviyesine ulaşılabilmesi ve demokrasinin yaşatılabilmesi için, ekonomik alanda hızlı bir kalkınma ile üretim seviyesinin artırılması; kalkınmanın gerçekleşebilmesi için de devletin ağırlık merkezinde olduğu bir karma ekonomik model ile yeni devletçilik anlayışının uygulanması; bu devletçiliğin planlı bir kalkınma modeli ile uygulamaya geçirilmesi; bu model sonucu oluşacak üretim ve milli gelir artışının da sosyal adalet ilkesi gözetilerek dağıtılması; sendikacılığın, kooperatifçiliğin kuvvetlendirilmesi, toprak reformunun gerçekleştirilmesi gibi hedefler bildiride öne çıkmaktadır.[18]

a) Ekonomik Yaklaşım ve Demokrasi İlişkisi

Bildirideki bu temel görüşleri Mümtaz Soysal'ın hem kitaplarındaki, hem de Yön dergisindeki makaleleriyle biraz daha ayrıntılı inceleyerek Soysal'ın fikirlerini daha iyi şekilde analiz etmek mümkündür. Hem Soysal'ın doktora tezinin başlığında yer alan, hem de yazılarında büyük yer tutan "demokrasi", "iktisat", "planlama" sözcükleri, Soysal'ın görüşleri için adeta bir anahtar niteliğindedir. Mümtaz Soysal'ın temel görüşleri ekonomi üzerine kurulmaktaydı ve Soysal'ın toplumsal meselelere ekonomik bir bakış açısı bulunmaktaydı. Doktora tezinde özetlenen bu bakış açısıyla Soysal, Türkiye'nin iktisadi planlama ile kalkınabileceğini, iktisadi planlama için de etkin bir siyasi mekanizmanın kurulması gerektiği, demokrasinin de bu

---

15 "Bildiri", *Yön*, Sayı 1, 20 Aralık 1961, s. 12-13.

16 Nazif Ekzen, "Mümtaz Soysal ve Yön Dergisi", *Mümtaz Soysal'a Armağan,* Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s. 112.

17 "Söyleşi", *Mümtaz Soysal'a Armağan*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s. 85.

18 "Bildiri", s. 12-13.

yollardan ülkede tesis edebileceğini savunmaktaydı.[19] Soysal'ın ekonomi ile demokrasiyi bir araya getiren bu düşünceleri aynı zamanda kendisini hem klasik Kemalizm dönemindeki uygulamalardan, hem de günümüz Kemalistlerinden farklılaştırmaktaydı. Çünkü Soysal ve Yön grubu çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma hedefinin, klasik kanun değişikliği ve eğitimden ziyade ekonomik düzenin değiştirilmesi sonucu gerçekleşebileceğini düşünmekteydi. Bu farklılık Yön sütunlarına da yansımıştı. Yön okuyucuları, klasik bir Kemalist yaklaşım içerisinde olarak, Yön bildirisinde eğitime önem verilmemesini yadırgamışlar ve bu duruma tepkilerini koymuşlardı. Ancak Yön, klasik eğitim romantikçiliğinden ziyade ekonomik kalkınmaya önem vermekteydi. Çünkü Yöncülere göre ekonomik hayattaki değişiklikler toplumsal düzende de değişiklikler meydana getirecek, insan davranışları değişecek, gelişmemiş ekonomik düzenin baskılarından kurtulan bireyler sayesinde gerçek demokrasi kurulacaktı.[20]

Mümtaz Soysal da bu durumu çeşitli yazılarında dile getirmekteydi. Soysal'a göre Atatürk halkçılıkla birlikte, halka egemenliğini verip, milli iradeyi gerçekleştirmek istemiş ama bunda çok başarılı olamamıştır. Çünkü halk ekonomik yetkinliğe ulaşamadığı ve bağımsız karar alma koşullarına sahip olamadığı için, demokrasi girişimleri halkı sömürmek isteyenlerce baltalanmıştır.[21] Soysal'a göre İnönü'nün kurduğu tepeden inme demokrasi de temelleri eksik olduğu için çökmüştü. Tekrar köklü reformlar yapılmazsa, 27 Mayıs sonrası kurulmaya çalışılan demokrasi düzeni de yıkılmaya mahkumdur. Bu nedenle Soysal, Türkiye'de gerçek anlamıyla demokrasi kurulabilmesi için toprak reformu, köy enstitüleri, yeni devletçilik uygulamaları gibi bazı köklü reformlara ihtiyaç olduğunu her fırsatta ifade etmekteydi.[22] Soysal bir anayasacı olmasına rağmen anayasa romantikliğine de bu anlayışla eleştirel yaklaşmaktaydı. Genelde demokrasinin hukuk düzenlemeleri ile geleceğine inanıldığını belirten Soysal, artık demokrasinin ön koşulu olarak sosyal ve ekonomik etkenlerin daha ön planda yer aldığına dikkat çekmekteydi. [23] Bu nedenle, anayasa ve eğitim romantikliği ile sorunların çözülemeyeceğini, çözümü yapıcı ekonomik ve toplumsal

---

[19] Gökhan Atılgan, *Yön-Devrim Hareketi, Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar,* Yordam Kitap, İstanbul 2008, s. 39.
[20] *a.g.e.* , s. 63, s. 65 ve s. 77.
[21] *Vatan*, 04.12.1961, s. 4.
[22] Mümtaz Soysal, "Yüzeyde Yuvarlanmak", *Yön*, Sayı 31, 18 Temmuz 1962, s. 3.
[23] Mümtaz Soysal, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1974, s. 62.

reformlarda aramak gerektiğini belirtmekte, bu reformların bağımlı oyları azaltıp, eski toplumsal kalıpları yıkacağını ve bambaşka sınıfsal bir yapının oluşması sonucu demokrasiye de yansıyacağına düşünmektedir.[24] Dolayısıyla Soysal'ın ekonomi ile demokrasi arasında kurduğu bu güçlü bağlantı, kendisini bir çok Kemalist'ten farklı bir noktada konumlandırmaktaydı.

b) Halkçılık Anlayışı

Mümtaz Soysal'ın ekonomi ile demokrasi arasında bağ kuran bu yaklaşımı, halka gerçekten değer veren halkçılığıyla da doğrudan ilişkilidir. Yine hem klasik Kemalist anlayışta, hem de günümüz Kemalizm'inde halkçı olunmasına rağmen, halka şüphe ile yaklaşılması, yani bir bakıma *"halka rağmen, halk için"* algısı bulunmaktadır. Halk genelde demokrasi için yeteri olgunluğa ulaşamamış, cahil yığınlar olarak görülmektedir. Soysal ise bu duruma tepkiyle yaklaşmakta, sorunun halkla bağ kurulamamasından ve halkçı uygulamaların gerçekleştirilememesinden kaynaklandığını düşünmektedir. Soysal'a göre Demokrat Parti ve Adalet Partisine oy vermiş insanlar hep devrim düşmanı, gerici, cahil diye aşağılanmış, onların neden bu tercihleri yaptığı, taleplerinin ne olduğu sorgulanmamıştır. Bu nedenle Soysal, Türkiye için bir şey yapmak isteyen uyanık güçlerin, kütlelerle bağlantı kurup, *"halk için, halka rağmen"* değil, *"halk için, halkla beraber"* anlayışıyla hareket etmesi gerektiğini belirtmektedir.[25] Soysal halkla bağ kurulamaması sorununun Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devam ettiğini belirterek, Kemalizm'e de eleştirel yaklaşmaktaydı. Soysal'a göre Cumhuriyetin yönetici kadroları okumuş orta sınıf, yani sivil-askeri bürokratlardan ve kasabadaki eşrafın koalisyonundan oluşmaktaydı. Eşraf, köylü ile yönetici kadronun arasında bağ kurmak yerine, köylüyü muhafazakar göstererek aradaki farkın iyice açılmasına sebep olmuştu.[26] Asker ve sivil bürokrattan oluşan aydın kadro geniş halk kitlelerine ulaşamayınca, 1950 yılında iktidarını ticaret, toprak, sanayi burjuvazisine kaybetmişti. Soysal, 27 Mayıs'ı bu iktidarı tekrardan ele geçiriş olarak görmekte ama bu ihtilâlın, gerçek halk kitlelerine yönelik kullanılmadıkça, yarım bir ihtilâl olarak kalacağını da vurgulamaktaydı. Soysal'a göre madem ki 27 Mayıs demokrasi adına yapıldı, demokrasi için halkçı olunmalı ve halkın sesine kulak verilmelidir.[27] Ancak

[24] Mümtaz Soysal, *Anayasaya Giriş*, İmge Kitabevi, Ankara 2011, s. 312-313.
[25] Mümtaz Soysal, "A.P.'nin Öğrettikleri", *Yön*, Sayı 51, 5 Aralık 1962, s. 3.
[26] Mümtaz Soysal, "Büyük Yalan", *Yön*, Sayı 40, 19 Eylül 1962, s. 3.
[27] Mümtaz Soysal, "Karşı İhtilal", *Yön*, Sayı 41, 26 Eylül 1962, s. 20.

Soysal bunun da yapılmadığını, geçmişten halen ders çıkarılmayıp, halka tepeden bakılmaya devam edildiğinden yakınarak, artık halkçı politikalar izlenip, halkın iktisadi ve sosyal açıdan yararına işler yapılması[28] ve liberal burjuvazi ile köy eşrafı yerine gerçek halka yönelinmesi gerektiğini savunmaktadır.[29]

Bu noktada Mümtaz Soysal'ın Kemalizm'in klasik halk tanımından da farklı bir noktada durduğu anlaşılmaktadır. Soysal'a göre Mustafa Kemal'in 1922 yılında yaptığı halk tanımında herkesi kapsayıcı bir yaklaşım bulunmaktaydı.[30] Soysal, bunun bir anlamda Kurtuluş savaşı sırasında asker-sivil bürokrasi ile taşra eşrafı, toprak sahipleri ve din adamları arasında oluşan bir işbirliğinin de yansıması olduğunu düşünmektedir. Fakat Soysal'a göre bu işbirliği aynı zamanda savaş sonrası toprak reformu başta olmak üzere toplumun ekonomik ve sosyal yapısını değiştirecek köklü adımlar atılamamasının da sebebidir. Cumhuriyet döneminde daha çok yüzeysel yeniliklerle yetinilmiş, eski egemenlik ilişkileri kırılamamıştır.[31] Bu durum karşısında Soysal ise halkın artık herkes olmadığının ortaya çıktığını belirterek, cumhuriyet aydınlarının ve yöneticilerinin gerçek halkın kim olduğunu yavaş yavaş görmeye başladığını, bu doğrultuda halk kavramını doğru anlamda yorumlanıp, toplumun belirli kesimlerine daha yakın durulması gerektiğini savunmuştur.[32] Dolayısıyla özetlenecek olursa Soysal'a göre halkı işçiler, köylüler ve emekçiler oluşturmaktaydı. Toprak ağaları, burjuvazi bu halk kavramı içinde yer almayıp, farklı bir konumdaydı.[33] Bu nedenle Kemalizm'in halk ve halkçılık anlayışı yeniden gözden geçirilmeli ve gerçek halk kesimlerinin yararına politikalar üretilmeliydi.

c) Devletçilik Anlayışı

Mümtaz Soysal'ın görüşlerinde önemli yer tutan unsurlardan biri de Kemalizm'in devletçilik ilkesiydi. Ancak daha önce de Yön bildirisinde belirtildiği üzere, bu ilkenin başına "yeni" ifadesi konmaktaydı. Yöncülere göre o güne kadarki devletçilik sermayeden yana iken, artık devletçilik emekten yana olacaktı ve emeğin çıkarlarına öncelik verilecekti; yani devletçi

---

[28] Mümtaz Soysal, "Merhaba Huzur", *Yön*, Sayı 67, 27 Mart 1963, s. 3.
[29] Mümtaz Soysal, "Ortanın Solu mu Sorumlu?", *Yön*, Sayı 133, 15 Ekim 1965, s. 3.
[30] Mümtaz Soysal, *Güzel Huzursuzluk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1975, s. 191.
[31] Soysal, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, s. 39.
[32] Soysal, *Güzel Huzursuzluk*, s. 193-194.
[33] Atılgan, *a.g.e.* , s. 120-122.

kapitalizmden farklı bir yöne gidecekti.[34] Soysal da devletçiliğin ilk uygulamalarını yazılarında sürekli eleştirmektedir. Soysal'a göre devletçiliği, özel teşebbüs himayeciliği şeklinde uygulamak hatalıdır.[35] Devletçilik ilkesi zaten 1923-1933, 1948-1962 dönemlerinde himaye ve teşvik ettiği özel teşebbüsten dolayı sıkıntı çekmektedir. Çünkü Soysal'a göre özel teşebbüs, devletçiliği sömürmekten başka bir şey yapmamaktadır. O güne kadar devlet sayesinde bir şeyler yapabilenlerin artık devletin elindekini de almak istediğine dikkat çeken Soysal, özel sektörü teşvik hususunun, *"besle kargayı, oysun gözünü"* misali bir duruma yöneldiğini düşünmektedir.[36] Bu nedenle Soysal'a göre artık özel sektörün yapamadığını devlet yapsın şeklindeki devletçilikten daha ileri bir devletçiliğe geçmek lazımdır. Soysal; *"devletçiliği Atatürk'ün bıraktığı şekliyle kabul etmek, felsefesini ancak o sınırlar içinde tutmak Atatürkçülüğün kendinde saklı dinamizmi ve devrimciliğini inkar etmek olur."*[37] şeklinde konuşarak hem yeni bir devletçilik anlayışı gerektiğini vurgulamakta, hem de Kemalizm'in yenilenebilirliğe müsait devrimci yapısına da tekrardan dikkat çekmektedir.

Peki bu "yeni devletçilik" nasıl olacaktı? Bu yeni devletçilik esas olarak devletin ekonomide gerçekten başat rol oynayacağı bir devletçilik modeliydi. Öncelikle Soysal'a göre, devletçilik kâr odaklı değil, ekonomik ve sosyal kalkınmayı planlayacak bir şekilde ele alınmalı ve özel sektöre de herhangi bir şekilde taviz verilmemelidir.[38] Devletçilik, Türkiye'yi hızla sanayileştirecek şekilde uygulanmalı; bu doğrultuda sanayi kamusal mülkiyet altında olmalıdır.[39] Tarım alanında da yeni devletçilik anlayışı bağlamında, büyük işletmecilik ve üretimin artması için, devletin önderlik edeceği bir kooperatifçiliğin uygulamaya konması lazımdır.[40] Ayrıca, petrol konusuna da bu yeni devletçilik ile yaklaşmak gereklidir. Petrol kanununda yabancı şirketlere tanınan imtiyazlar kaldırılmalıdır. Petrolün aranmasında, üretiminde, işletilmesinde, dağıtımında devlet tekeli kurulması ideal olanıdır. Türk petrolleri millileştirilmelidir. Bu bakımdan TPAO ve Petrol Ofisi desteklenmeli, güçlendirilmeli, önündeki engeller kaldırılmalıdır.[41] Görüleceği üzere Soysal'ın

---

[34] *a.g.e.* , s. 87.
[35] Mümtaz Soysal, "Özel Teşebbüs", *Yön*, Sayı 8, 7 Şubat 1962, s. 14.
[36] Mümtaz Soysal, "Göz Oyan Kargalar", *Yön*, Sayı 32, 25 Temmuz 1962, s. 7.
[37] *Vatan*, 05.12.1961, s. 4.
[38] Soysal, "Yüzeyde Yuvarlanmak", s. 3.
[39] Mümtaz Soysal, "… Sistem Yapar", *Yön*, Sayı 112, 21 Mayıs 1965, s. 3.
[40] Mümtaz Soysal, "Toprak Kavgası", *Yön*, Sayı 6, 24 Ocak 1962, s. 11.
[41] Mümtaz Soysal, "Bu Petrol Bizim", *Yön*, Sayı 91, 25 Aralık 1963, s. 9.

devletçilik anlayışı, devletin olabildiğince genişletilerek tüm ekonomik alanlarda doğrudan söz sahibi olmasını gerektirmektedir. Az gelişmiş bir memlekette, hem kalkınmayı sağlamanın, hem sosyal adaletten ayrılmamanın, hem de demokrasiyi benimsemenin zor bir durum olduğu belirten Soysal, ancak tarımdan, dış ticarete devletçiliğin bir çok anlamda genişletildiği bir sistem uygulandığı takdirde, sosyal adalet içinde hızlı kalkınmanın gerçekleşebileceğini düşünmektedir.[42]

3) Mümtaz Soysal'ın Kemalizm Açısından Konumlanışı ve Yöncülerden Farklılaşması

Mümtaz Soysal'ın temel görüşleri özetlendikten sonra bu görüşlerin Kemalizm açısından nasıl bir konumda olduğu artık daha sağlıklı değerlendirilebilir. Ahmet Taner Kışlalı, Kemalizm'i tanımlarken cumhuriyetçilik, milliyetçilik, laiklik ilkelerinin liberalizmden; halkçılık, devrimcilik, devletçilik ilkelerinin ise sosyalizmden etkilenerek bir sentez oluşturulmaya çalışıldığını belirtmiştir.[43] Mümtaz Soysal ve Kemalizm ilişkisine bu açıdan yaklaşıldığında, Soysal'ın Kemalizm'in daha çok halkçılık, devrimcilik ve devletçilik ilkelerine yakın durduğu ve dolayısıyla sol bir damarının bulunduğu rahatlıkla belirtilebilir. Soysal'ın diğer ilkeler olan cumhuriyetçilik, laiklik ve milliyetçilikle bir sorunu olmasa da, hatta anti-emperyalist bir duruşa sahip olduğu için bazı yazılarında milliyetçi bir duruş sergilese de[44], bu ilkeleri halkçılık, devrimcilik ve devletçilik kadar sık kullanmadığı görülmektedir. Mümtaz Soysal bu şekilde Kemalizm'in ilkelerini genel olarak benimsese de, daha önce belirtildiği üzere bu ilkelere farklı anlamlar yüklemiştir. Bu farklı anlamlar yüklenirken, geçmişteki uygulamalar da eleştirilmiştir. Örneğin, halkçılık anlayışının imtiyazsız, sınıfsız bir kitle hedefini gerçekleştiremediği, tersine devletin korumasıyla sanayi ve ticaret burjuvazisi yaratıldığı; toprak reformunun bir türlü uygulamaya geçirilemediği; devrimlerin daha çok yüzeysel kaldığı, toplumsal derinliklere inilemediği; devletçiliğin, halkçılık boyutuyla uygulanamadığı; köy enstitüleri girişiminin yetersiz kaldığı ve dolayısıyla köklü toplumsal değişikliklerin gerçekleştirilemediği açıkça belirtilmiştir.[45] Soysal'a göre tüm bu yönleriyle Atatürk hareketi siyasi bakımdan devrimci olsa da, toplum

---

[42] Mümtaz Soysal, "Teşhiste Yanılma", *Yön*, Sayı 10, 21 Şubat 1962, s. 14.
[43] Ahmet Taner Kışlalı, *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, s.86 .
[44] Soysal, *Anayasaya Giriş*, s.228. ; Mümtaz Soysal, "Kovansız Arılar", *Yön*, Sayı 102, 12 Mart 1965, s. 3.
[45] Soysal, *Anayasaya Giriş*, s. 205-206.

bünyesi bakımından muhafazakar bir tarzda kalmıştır. Fakat yine de toplumsal değişiklikler yapılamasa da, Atatürk bir son değil, başlangıçtır. Çünkü Soysal'a göre Atatürk devrimleri, halkçılığı doğal sonuçlarına götürecek koşulları taşımaktadır.[46] İşte bu nedenle daha önce de belirtildiği üzere Mümtaz Soysal ve Yön hareketi Atatürkçülüğün bitmemiş senfonisini tamamlamaya çalışmaktadır.

Fakat Soysal bu amaç için çalışırken diğer Yöncülerden bir noktada ayrılmaktaydı. Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, Niyazi Berkes, Şevket Süreyya Aydemir gibi Yöncüler yazılarında çok rahatlıkla Kemalizm'den bahsederken, Soysal Kemalizm ifadesini nadiren kullanmaktaydı. Soysal, Kemalizm'in bu benimsediği ilkelerinden bahsetse de, savunduğu ideolojinin aslında sosyalizm olduğunu açıkça dile getirmekteydi. Yani Soysal aslında, Atatürk'ün bir başlangıç olduğunu belirtirken, bu yolun sosyalizme giden yolda bir başlangıç olduğunu; Atatürkçülüğün tamamlanmadığını belirtirken de sosyalizme ulaşılmasıyla tamamlanacağını dile getirmeye çalışmıştır. Mümtaz Soysal bu düşüncesini ortaya koyarken, Atatürk'ü sosyalizme kalkan olarak göstermek gibi bir amaçlarının da olmadığını belirtmiştir. Sosyalist cephenin Atatürk döneminde yapılanları bilimsel şekliyle inceleyerek, hataları ve eksiklikleri tespit ederek, bunların nasıl giderileceği üzerinde durduğunu belirten Soysal'a göre Atatürk'le başlayan bu mücadele halka dönük, planlı ve akılcı bir ekonomik kalkınma politikası ile taçlandırılmalıdır.[47] Bu ilerleyiş, yani Atatürkçülük/ Kemalizm'den hareket edip sosyalizme varmak, Soysal için bir anlamda kaçınılmaz bir sonuçtur.[48]

Tüm bu açıklamalardan sonra Mümtaz Soysal'ın sosyalizme, Kemalizm'den daha yakın olduğu sonucuna ulaşabilmek mümkündür. Özellikle Yön dergisindeki makalelerinde sürekli olarak yaptığı sosyalizm vurgusu bunu gösterir niteliktedir. Yön'deki bir yazısında Türkiye'nin en büyük eksikliklerinden biri olarak doktrinsizliği gösteren ve bir doktrin çerçevesinde tutarlı, toplu çözümler bulunması gerektiğini belirten Soysal, sosyalizmin insana değer veren, reform çabalarına destek verici yapısıyla bu doktrinsizliği dolduracak kapasite olduğunu belirterek, hangi ideolojiyi savunduğu açıkça belirtmektedir.[49] Fakat Soysal, sosyalizmi bu derece açıkça benimsese de, sosyalizmle ilgili görüşlerini Anayasaya Giriş kitabı dışında

---

[46] Mümtaz Soysal, "Devrimcinin Halkçılığı", *Yön*, Sayı 47, 7 Kasım 1962, s. 4.
[47] Soysal, "Atatürk'ten Sonraki İnönü", s. 3.
[48] Mümtaz Soysal, "İlerici Cephenin Bütünlüğü", *Yön*, Sayı 43, 10 Ekim 1962, s. 6.
[49] Mümtaz Soysal, "Uçmayan Pilotlar", *Yön*, Sayı 82, 23 Ekim 1964, s. 3.

genel olarak üretim araçları, üretim ilişkileri, sınıf ilişkileri, artı değer, yabancılaşma vb. Marksist terminolojinin klasik kavramlardan ziyade Kemalizm'in sol değerlere yakın ilkeleriyle ve Türkiye koşullarının getirdiği unsurlar aracılığıyla açıklamayı tercih etmesiyle, Kemalizm'den çok da uzaklaşmayan bir sosyalizmi ya da bazı yazılarında dile getirdiği şekliyle "Türk sosyalizm"ini[50] savunmaktaydı.

Yöncülerin Kemalizm'i mi sosyalizm için araç olarak kullandıkları, ya da sosyalizmi mi Kemalizm için araç olarak kullandıkları Türk düşün tarihinin tartışmalı konularından birini oluşturmaktadır.[51] Hem Soysal'ın, hem de Yöncülerin diğer yazıları incelendiğinde aslında Yöncülerin hem sosyalist, hem de Kemalist olduklarını söylemek mümkündür.[52] Yöncüler nasıl Kemalizm'in 30'lu, 40'lı yıllardaki uygulamalarını eleştirip farklı bir Kemalizm öneriyorsa, sosyalizmi de klasik Marksist teorisinden daha farklı bir içerikle tanımlayıp, böylece aslında hem Kemalizm'in, hem de sosyalizmin esas versiyonlarından farklılaşmaktaydılar. Doğal olarak ortaya belki de Türk sosyalizmi denilebilecek bir bileşim çıkıyordu. Bu birleşimde sosyalizme ve Kemalizm'e yapılan vurgular ve kaymalar da zaman içinde değişmekteydi. İşte bu unsur Soysal'ın diğer Yöncülerden farklılaştığı noktaların başında gelmektedir. Çünkü daha önce belirtildiği gibi Soysal, Yön yazılarında diğer yazarlara oranla Kemalizm/Atatürkçülük ifadelerini daha nadir kullanmakta ve sosyalizm ifadesini daha çok tercih etmekteydi. Öte yandan Yön'deki 1960'lı yılların başındaki sosyalizm vurgusu, 70'li yıllara doğru giderek azalan bir çizgide ilerlemiş, hatta Avcıoğlu'nun öncülüğünde Yön'den sonra kurulan Devrim gazetesinde de sosyalizm vurgusu hepten azalarak, daha çok Kemalizm savunuculuğu yapılmıştır.[53] Zaten Avcıoğlu, Yön dergisindeki makalelerinde de sosyalizmin bugünün meselesi olmadığını, Atatürkçüleri ve sosyalistleri bir araya getirecek doktriner olmayan iktidar odaklı çözümler aranması gerektiğini belirterek bu yaklaşımını ifade etmekteydi.[54]

Bu yaklaşım derginin iki baş kurucusu olan Soysal ile Avcıoğlu'nun 60'lı yılların ortasındaki ayrılığının nedenlerinden biriydi. Hikmet Özdemir'in Yön

---

[50] Mümtaz Soysal, "Sosyalizmin Sınırları", *Yön*, Sayı 7, 31 Ocak 1962, s. 13.
[51] Mustafa Şener, *Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset, Yön, MDD ve TİP*, Yordam Kitap, İstanbul 2015, s.352-353 ; Atılgan, *a.g.e.* , s. 56.
[52] Atılgan, *a.g.e.* , s. 55.
[53] *a.g.e.* , s. 58 ; Şener, *a.g.e.* , s. 85.
[54] *a.g.e.* , s. 106 ve s. 115.

kitabına yazdığı önsözde Mümtaz Soysal; hedefledikleri yöne nasıl ve kimlerle gideceğimiz konusunda tam bir görüş birliklerinin olmadığını; kimilerinin hızlı ve kestirme çözümleri, bazılarının da yığınların bilinçlenip, örgütlenmesine dayalı yavaş ve uzun çözümleri önermekte olduğunu; yolların da bu nedenle ayrıldığını[55] belirterek aslında düşünce farklılığının ipuçlarını vermekteydi. Soysal, 70'lerin başında Milliyet gazetesinde yazdığı yazılarda ise bu ayrılığın ideolojik yanlarını daha açıkça ortaya koymaktaydı. Mümtaz Soysal hedefledikleri sosyalist devrim için acele etmeyip, uzun soluklu köklü çalışmalar yapmak gerektiğini, hızlı bir devrim için yapılan farklı girişimlerin kendilerini hedefledikleri değerlerden uzaklaştıracağını düşünüyordu. [56] Burada kastedilen farklı girişim Avcıoğlu ve Devrim gazetesi çevresinin askeri bir cunta ile yakın ilişkiye girerek, bir devrim yapma çabalarıydı. Cunta telaşı ile hareket edilerek yapılan bu girişimler sonucu sosyalizme giden sürece yönelik asıl atılması gereken adımların atılmadığını, bunun yerine de Kemalizm'in tek parti dönemindeki yanlış tutumlarını savunarak, ordu ile yakınlaşıldığını, böylece Kemalist sloganlara indirilmiş bir gardırop devrimciliği yapılmakla yetinildiğini[57] savunan Soysal, aslında hedeflenmesi gerekenin sosyalizm olduğunu ve Kemalizm'in klasik versiyonuna yakınlaşma çabalarının hatalı olduğunu açıkça ortaya koymaktaydı. Bu nedenle Soysal ile Avcıoğlu arasında sadece bir "ataklık, temkinlilik"[58] farkı değil, düşünsel bir farklılık da bulunmaktaydı. Avcıoğlu iktidar için gerekirse Kemalizm'in klasik versiyonuna yaklaşılmasının sözcülüğünü yaparken, Soysal sosyalizm idealinden vazgeçilmemesi gerektiğini düşünmekteydi. Dolayısıyla Soysal için Kemalizm ancak yenilendiği ve içeriği sosyalizm ile uyumlu olduğu takdirde savunulabilecek bir ideoloji halini almaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak, Mümtaz Soysal ile Kemalizm ilişkisinin çerçevesi çizilecek olursa, özellikle 1960'lı yıllar esas alındığında, Soysal'ın Kemalizm'in ilkelerini reddetmese de, bu ilkelerin yenilenmiş ve geliştirilmiş halini içeren bir sosyalizmi benimsediği; kendini bir Kemalist'ten ziyade bir

---

[55] Mümtaz Soysal, "Birkaç Söz", Hikmet Özdemir, *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı Yön Hareketi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1986, s. 13.
[56] Soysal, *Güzel Huzursuzluk*, s. 48.
[57] *a.g.e.* , s. 41-43.
[58] Hikmet Özdemir, *Doğan Avcıoğlu, Bir Jön Türk'ün Ardından*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 38.

sosyalist olarak tanımladığı rahatlıkla tespit edilebilir. 1960'lı yıllarda Kemalizm ile sosyalizm arasında geçişlerin daha olağan görüldüğü, bazen de her iki ideolojinin eşdeğer olarak bile algılandığı düşünüldüğünde bu yakınlaşmanın çok aykırı bir durum olmadığı da dile getirilebilir. Ancak bu yakınlaşma daha önce de belirtildiği gibi Doğan Avcıoğlu'na kıyasla daha bir ölçülü olmuş, hatta iki ismin yollarının ayrılmasında da bu görüş farklılığı etkili olmuştur. Soysal'ın, Yön'den ayrıldıktan sonra Türkiye İşçi Partisi'nin yayın organlarından olan ve kısa bir süre yayın hayatında kalan, haftalık Tüm gazetesinde Behice Boran, Sadun Aren gibi sosyalistliğini her daim önde tutan isimlerle birlikte yazılar yayınlaması da Kemalizm-sosyalizm denkleminde Soysal'ın 1960'lı yıllarda hangi tarafa daha yakın olduğunu göstermektedir.

Mümtaz Soysal ilerleyen yıllarda da ülke meselelerine yönelik benzer yaklaşımlarını Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet gibi gazetelerde dile getirse de, kullandığı ton biraz daha yumuşamıştır. 1960'lı yıllarda sosyalizm için, sosyalist devrim için önermeler yaparken, ilerleyen yıllarda bu şekilde herhangi bir hareket adına konuşan yaklaşım, yerini daha temkinli ve olayları belirli bir mesafeden izleyip, değerlendirmelerde bulunan bir tutuma bırakmıştır. Bu tutum değişikliği olurken de sosyalist vurgular yerini Kemalist vurgulara bırakmıştır, ki özellikle 80'ler ve 90'lardan sonra bu Kemalist vurgular daha da bariz şekilde kendini gösterir olmuştur. Ancak bu vurgu değişikliği, içeriği çok da köklü şekilde değiştirecek nitelikte olmamıştır. Örneğin, 2002 yılında kurulan ve Soysal'ın başkanlığını yaptığı Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin programı incelendiğinde, programdaki görüşlerin Yön dergisinin söylemlerinden çok da farklı bir içerikte olmadığı görülebilecektir. Yine yoğun bir devletçi yaklaşım, yabancı sermayeye mesafeli duruş, kalkınma ve planlamaya özel önem, demokratik ve halkçı bir tutum Yön'dekine benzer şekilde kendini göstermektedir. Tabi ki tüm bunlar Yön'deki gibi sosyalist bir devrim için değil de ülkenin Atatürkçü ve cumhuriyetçi bir çizgide gelişimi için savunulan değerler olması bakımından bir farklılaşmayı ifade etmektedir.

Mümtaz Soysal'ın düşünce serüveninde bu tarz bir farklılaşma olsa da, düşünce dünyasında Kemalizm ile sosyalizmin sürekli olarak etkileşim halinde olduğu ve belli düzeyde bir yakınlaşmayı içerdiği de açıktır. Fakat bu yakınlaşmanın Atatürk'ün düşünceleri ile ya da 1930'lı yıllarda çerçevesi çizilmeye çalışılan Kemalizm ile ne kadar uyumlu olduğu tabi ki tartışma konusudur. Sonuçta ideolojiye rengini de veren halkçılık ve devletçilik ilkeleri,

ki Soysal'ın da en çok vurgu yaptığı bu ilkeler, özünden oldukça farklı anlamlar içerecek şekilde kullanılmıştır. Halkçılık ezilen toplumsal sınıflar lehine tanımlanmasıyla, devletçilik de özel sektörün oldukça pasif, kamu sektörünün ise oldukça aktif bir şekilde yer aldığı bir ekonomi modeli sunmasıyla klasik Kemalizm'den ciddi şekilde farklılık içermektedir. Öte yandan yabancı sermayeye yönelik çok bariz bir negatif yaklaşım da yine Atatürk'ün görüşlerinden ciddi bir kopmayı göstermektedir. Dolayısıyla ortaya konan görüşlerle Kemalizm'in sol bir yorumunun yapılmaya çalışıldığı belirtilebilir. Tabi daha önce de vurgulandığı gibi, Kemalizm'in katı bir doktrine sahip olmaması ve esnek, pragmatik bir içeriğe sahip olup farklı zamanlarda, farklı anlamlar içerecek yapısı da, bu farklı yorumu mümkün kılan faktörlerden birisi olmuştur. Sol-Kemalist yorumlar yapılırken Atatürk'ün anti-emperyalist, sermayeye mesafeli sözleri, devletçi yaklaşımları, halkçı uygulamaları daha ön plana çıkarılmış, ancak bu görüşlere ters duran öğeler de geri plana itilmiştir. Ancak bunun çok farklı bir versiyonunun da yapılabileceği göz ardı edilmemelidir. Nitekim, Soysal'ın da bir dönem yazdığı Forum dergisinde ise Kemalizm'in daha liberal bir yorumu yapılarak bambaşka bir sonuca varılmak istenmişti. Özet olarak Kemalizm'in çok farklı ideolojilerle eklemlenebilip, farklı yönlere çekilebilecek bu yaklaşımlardan Soysal sol bir Kemalizm denemesi yapmaya çalışmış ve bu yönde görüşlerini ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

"Bildiri", Yön, Sayı 1, 20 Aralık 1961, s. 12-13.

"Mümtaz Soysal'ın Yaşamöyküsü", *Mümtaz Soysal'a Armağan*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s. 3-5.

"Söyleşi", *Mümtaz Soysal'a Armağan*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s. 41-88.

Atalay, Lemi, "Kemalizm ve Halkçılık", *ODTÜ Atatürkçü Düşünce Topluluğu düşün Dergisi*, Sayı 19, Yaz 2006, s. 10-14.

Atalay, Lemi, *Atatürk Dönemi Düşünürlerinin Gözüyle Kemalizm ve Türk İnkılabı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara Üniversitesi, Ankara 2014.

Atılgan, Gökhan, *Yön-Devrim Hareketi, Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar*, Yordam Kitap, İstanbul 2008.

CHF 1931 Nizamnamesi ve Programı, TBMM Matbaası, Ankara 1931.

CHP 1935 Programı, Ulus Basımevi, Ankara 1935.

Ekzen, Nazif, "Mümtaz Soysal ve Yön Dergisi", *Mümtaz Soysal'a Armağan*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s. 109-114.

Ertan, Temuçin Faik, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.

Kayalı, Kurtuluş, "Kalkınmada Bir Strateji Arayışı: Yön Hareketi", *Tarih ve Toplum*, Cilt: 9, Sayı 51, Mart 1988, s. 61-63.

Kışlalı, Ahmet Taner, *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi*, İmge Kitabevi, Ankara 2001.

Kışlalı, Ahmet Taner, *Siyasal Sistemler-Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, İmge Kitabevi, Ankara 2003.

Kili, Suna, *Atatürk Devrimi-Bir Çağdaşlaşma Modeli*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

Mardin, Şerif, *Din ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

Özdemir, Hikmet, *Doğan Avcıoğlu, Bir Jön Türk'ün Ardından*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000.

Parla, Taha, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt 3- Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

Soysal, Mümtaz, "Toprak Kavgası", *Yön*, Sayı 6, 24 Ocak 1962, s. 11.

Soysal, Mümtaz, "Sosyalizmin Sınırları", *Yön*, Sayı 7, 31 Ocak 1962, s. 13.

Soysal, Mümtaz, "Özel Teşebbüs", *Yön*, Sayı 8, 7 Şubat 1962, s. 14.

Soysal, Mümtaz, "Teşhiste Yanılma", *Yön*, Sayı 10, 21 Şubat 1962, s. 14.

Soysal, Mümtaz, "Yüzeyde Yuvarlanmak", *Yön*, Sayı 31, 18 Temmuz 1962, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "Göz Oyan Kargalar", *Yön*, Sayı 32, 25 Temmuz 1962, s. 7.

Soysal, Mümtaz, "Büyük Yalan", *Yön*, Sayı 40, 19 Eylül 1962, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "Karşı İhtilal", *Yön*, Sayı 41, 26 Eylül 1962, s. 20.

Soysal, Mümtaz, "İlerici Cephenin Bütünlüğü", *Yön*, Sayı 43, 10 Ekim 1962, s. 6.

Soysal, Mümtaz, "Devrimcinin Halkçılığı", *Yön*, Sayı 47, 7 Kasım 1962, s. 4.

Soysal, Mümtaz, "Atatürk'ten Sonraki İnönü", *Yön*, Sayı 48, 14 Kasım 1962, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "A.P.'nin Öğrettikleri", *Yön*, Sayı 51, 5 Aralık 1962, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "Merhaba Huzur", *Yön*, Sayı 67, 27 Mart 1963, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "Uçmayan Pilotlar", *Yön*, Sayı 82, 23 Ekim 1964, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "Bu Petrol Bizim", *Yön*, Sayı 91, 25 Aralık 1963, s. 8-9.

Soysal, Mümtaz, "Kovansız Arılar", *Yön*, Sayı 102, 12 Mart 1965, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "… Sistem Yapar", *Yön*, Sayı 112, 21 Mayıs 1965, s. 3.

Soysal, Mümtaz, "Ortanın Solu mu Sorumlu?", *Yön*, Sayı 133, 15 Ekim 1965, s. 3.

Soysal, Mümtaz, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1974.

Soysal, Mümtaz, *Güzel Huzursuzluk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1975.

Soysal, Mümtaz, "Birkaç Söz", Hikmet Özdemir, *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı Yön Hareketi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1986, s. 13-14.

Soysal, Mümtaz, *Anayasaya Giriş*, İmge Kitabevi, Ankara 2011.

Şener, Mustafa, *Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset, Yön, MDD ve TİP*, Yordam Kitap, İstanbul 2015.

Vatan, 04.12.1961.

Vatan, 05.12.1961.